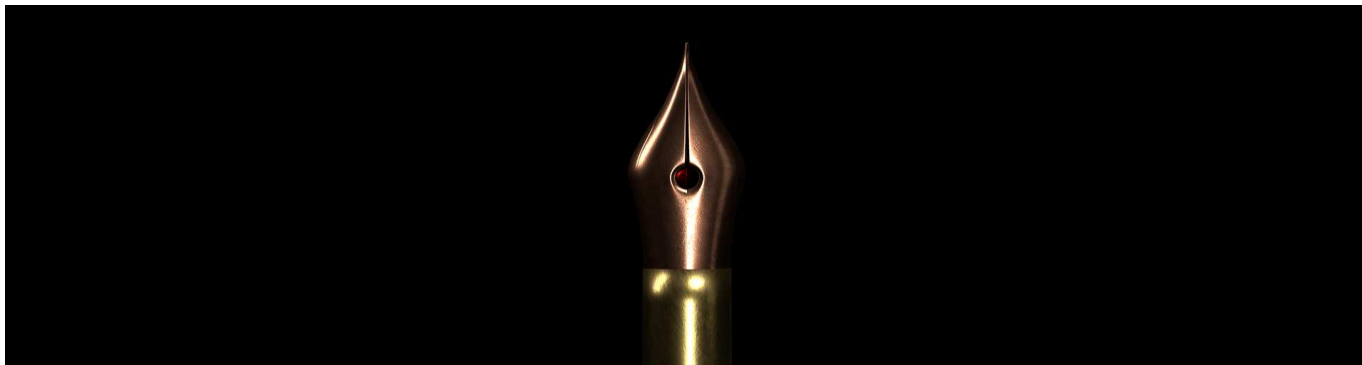

Jak interpretować utwór poetycki krok po kroku

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Jak interpretować utwór poetycki krok po kroku

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Słowo „interpretacja” pochodzi od łacińskiego wyrazu *interpretatio* oznaczającego „tłumaczenie”, „przekład” i „wyjaśnianie”. Etymologia tego leksemu bardzo wiele wnosi do zrozumienia istoty procesu interpretowania utworów poetyckich. Jego celem jest wytłumaczenie i wyjaśnienie niedosłownych sensów kryjących się w tych tekstach.

Twoje cele

- Zinterpretujesz fragmenty utworów poetyckich z różnych epok literackich.
- Postawisz tezy interpretacyjne.
- Zredagujesz analizę i interpretację wiersza.

Przeczytaj

Konteksty

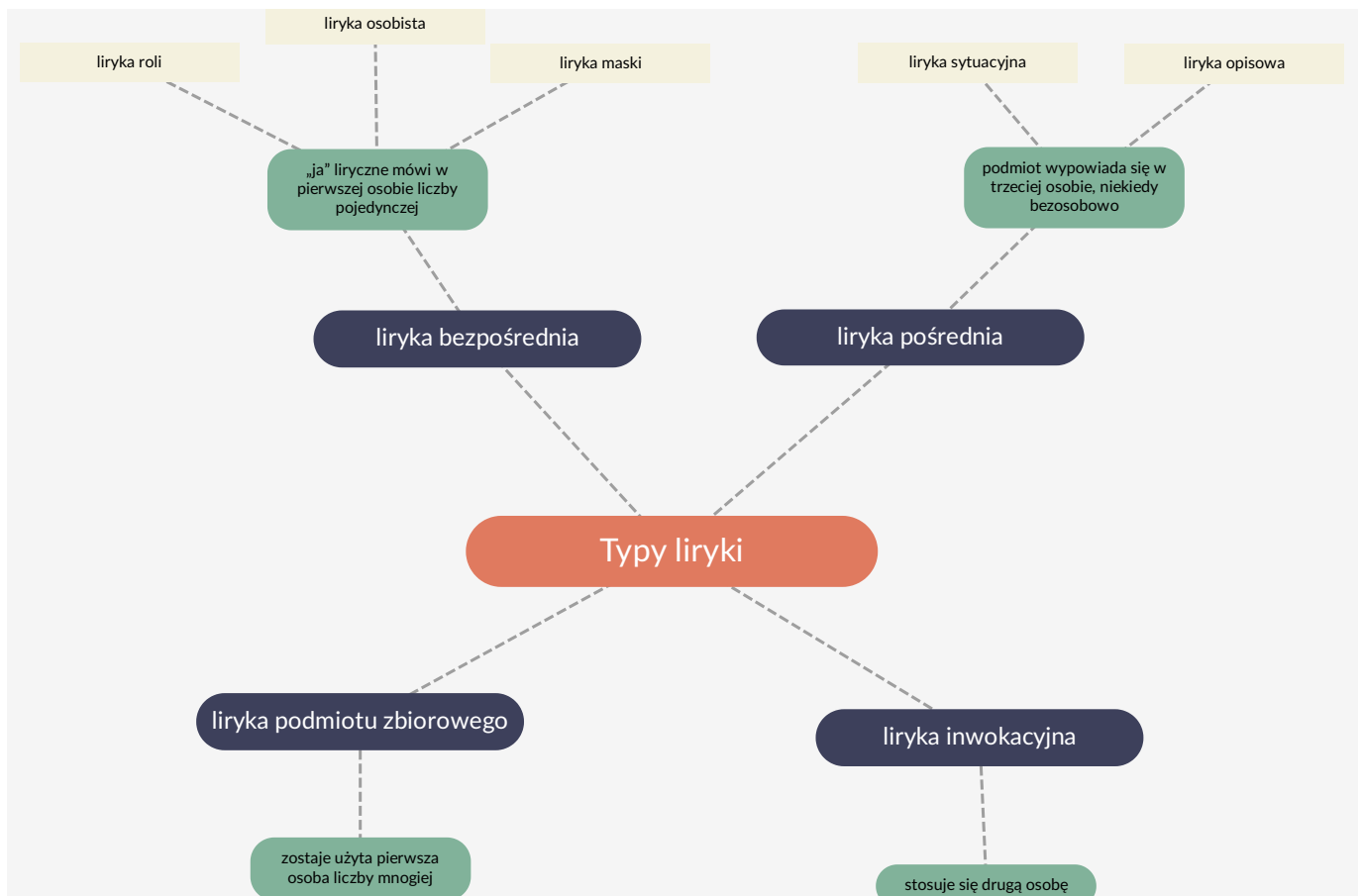
Proces analizy i interpretacji tekstu poetyckiego rozpoczyna się lekturą wiersza. Kolejnym krokiem, który pomoże wydobyć niedosłowne sensy utworu, będzie przeczytanie wiadomości o autorze oraz przypomnienie sobie informacji na temat epoki, w której utwór powstał. Pozwoli to na umieszczenie utworu w szerokim kontekście historycznoliterackim i węższym – biograficznym, który czasami także ma istotne znaczenie dla pełnego zrozumienia analizowanego utworu. Nie należy jednak automatycznie zakładać, że będzie można funkcjonalnie wykorzystać biografię przy pracy z każdym wierszem. Innymi ważnymi kontekstami mogą być: filozofia, historia, sytuacja społeczna. Kluczowe jest takie ich dobranie, które pozwoli wydobyć z treści wiersza treści niedosłowne.

Tytuł

W tytule utworu można odnaleźć liczne wskazówki interpretacyjne. Niekiedy zawiera on określenie tematu wiersza, odnosi się do podmiotu, adresata (adresatki) lub bohatera (bohaterki) lirycznego, miejsca i/lub czasu rozgrywania się sytuacji lirycznej lub gatunku czy konwencji literackiej wykorzystanej przez autora. Jeśli możliwe jest ustalenie gatunku, należy sprawdzić, czy autor stosuje zasady wyznaczone przez wzorzec i wyciągnąć z tego stosowne wnioski interpretacyjne.

Podmiot, adresat i bohater liryczny

Podmiot liryczny to osoba mówiąca w tekście. Nie należy jej mylić z autorem. Pierwszą kwestią, na którą trzeba zwrócić uwagę, jest forma, w jakiej wypowiada się podmiot – pomoże to ustalić typ liryki. Ze względu na formę uobecniania się podmiotu można wydzielić następujące typy liryki:

Przy opisie podmiotu lirycznego należy zwrócić uwagę na wszystkie informacje, które o sobie ujawnia (zarówno wprost, jak i nie wprost): płeć, wiek, stan emocjonalny, doświadczenia życiowe, itd. Trzeba odpowiedzieć sobie na pytanie, do kogo się zwraca, kim jest “ty” liryczne (adresat liryczny), jakie są między nimi relacje. W wierszu może też występować bohater liryczny, czyli ktoś lub coś, co jest w utworze opisywane. Każdy tekst jest osobnym przypadkiem, dlatego nie da się jednoznacznie przedstawić kroków, jakie należy podjąć, by stworzyć kompletny opis podmiotu, adresata i bohatera lirycznego.

Sytuacja liryczna

Sytuacja liryczna to okoliczności, które towarzyszą podmiotowi lirycznemu i determinują jego wypowiedź. Należy uwzględnić wszystko, o czym mówi “ja” liryczne. Niekiedy autor ujmując ramy wiersza w wyznaczenie, spowiedź, opis itp. Trzeba zwrócić uwagę na to, kiedy i gdzie rozgrywa się sytuacja liryczna, o jakich okolicznościach jest mowa.

Forma wiersza i środki artystycznego wyrazu

Poezja od innych rodzajów wypowiedzi różni się szczególnym nakierowaniem uwagi na sam kształt tekstu. Należy przyjąć, że każdy element w utworze poetyckim został

wykreowany celowo i ma wpływ na warstwę znaczeń. Przy analizie formy wiersza warto przeanalizować:

- zastosowany system wersyfikacyjny ([wiersz intonacyjno-zdaniowy](#), [sylabiczny](#), [sylabotoniczny](#), [toniczny](#), [wiersz wolny](#)),
- układ strof (wiersz ciągły lub stroficzny),
- układ rymów (parzyste, krzyżowe, okalające, nieregularne),
- formę rymów (dokładne lub niedokładne, gramatyczne lub niegramatyczne, bogate lub ubogie, żeńskie lub męskie, itp.),
- wykorzystane środki stylistyczne.

Kwestią szczególnie istotną jest funkcjonalne połączenie analizy i interpretacji. Należy wyjaśnić, jaki jest wpływ formy na sensy zawarte w wierszu.

Specyficznym rodzajem wierszy są kaligramy, czyli wiersze obrazkowe. Ich interpretacja nie wynika jedynie z tekstu, lecz również z formy w jaką zostały ułożone słowa.

Źródło: domena publiczna.

Teza i hipoteza interpretacyjna

Efektom pracy nad tekstem powinna być koncepcja interpretacyjna, czyli spójny, całościowy pomysł na wyjaśnienie niedosłownych znaczeń wiersza. Sformułowanie przynajmniej jednego zdania w trybie oznajmującym, w którym ta koncepcja zostanie przedstawiona pomaga zachować klarowność wyводу, gdyż cały proces analizy i interpretacji skupia się wokół określonej, głównej myśli. Zadaniem, które należy wykonać w dalszej części pracy, jest udowodnienie postawionej przez siebie tezy. Niekiedy na początku pracy stawia się hipotezę, konstruuje się pewne założenie, które w toku interpretowania jest dopiero przez autora sprawdzane.

Słownik

liryka maski

jeden z typów liryki, w którym podmiot liryczny nie można utożsamić z autorem, jednak stanowi on jego porte-parole

liryka opisowa

jeden z typów liryki, w którym podmiot liryczny ukrywa się za opisem krajobrazu, przedmiotu itp.

liryka osobista

jeden z typów liryki, w którym wyznania podmiotu lirycznego przedstawiają rozmyślenia twórcy utożsamianego z podmiotem lirycznym

liryka roli

jeden z typów liryki, w którym podmiotu lirycznego nie można utożsamić z autorem; może się on wcielić w postać historyczną, zwierzę, roślinę itp.

liryka sytuacyjna

jeden z typów liryki, w którym podmiot liryczny ukrywa się za opisem sytuacji

rymy krzyżowe

rymy o układzie abab

rymy okalające

rymy o układzie abba

rymy parzyste

rymy o układzie aabb

wiersz intonacyjno-zdaniowy

utwór, w którym każdy wers jest osobnym zdaniem lub samodzielną składniowo częścią zdania (np. *Bogurodzica*)

wiersz sylabiczny

utwór, w którym liczba sylab w każdym wersie jest stała

wiersz sylabotoniczny

utwór, w którym liczba sylab oraz rozkład akcentów w każdym wersie są stałe

wiersz toniczny

utwór, w którym w poszczególnych wersach jest jednakowa liczba akcentów głównych oraz występuje stała liczba zestrojów akcentowych w wersie

wiersz wolny

utwór, w którym długość i budowa wersów nie jest określona żadnymi regułami

Film edukacyjny

Polecenie 1

Wysłuchaj wykładu krytyka literackiego, dr. Jakuba Skurtysa. Określ cel interpretacji tekstów kultury.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1GQnWpR6>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Jak interpretować utwór poetycki „krok po kroku”*?

Polecenie 2

Odpowiedz na pytanie: o jakich kryteriach weryfikacji mówi ekspert? Scharakteryzuj dwie wybrane strategie interpretacyjne, o których wspomina w swoim wykładzie.

Sprawdź się

Teksty do zadań 1-9

Jan Kochanowski, *Tren VII*

Nieszczesne ochędóstwo, żalosne ubiory
Mojej namilszej cory,
Po co me smutne oczy za sobą ciągniecie?
Żalu mi przydajecie.
Już ona członeczków swych wami nie odzieje,
Nie masz, nie masz nadzieje.
Ujął ją sen żelazny, twardy, nieprzespany.
Już letniczek pisany
I uploteczki wniwecz, i paski złożone -
Matczyne dary płone.
Nie do takiej łóżnice, moja dziewczko droga,
Miała cię mać uboga
Doprowadzić, nie takąc dać obiecować
Wyprawę, jakąć dała.
Gieźleczoć tylko dała a lichą tkaneczkę,
Ociec ziemie bryłeczkę
W główki włożył. Niestetyż, i posag i ona
W jednej skrzynce zamkniona.

Jan Kochanowski, *Tren VIII*

Bolesław Leśmian, *Urszula Kochanowska*

Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, *Miłość*

Krzysztof Kamil Baczyński, *Elegia o... [chłopcu polskim]*

Tadeusz Różewicz, *Ocalony*

Stanisław Barańczak, *Pan tu nie stał*

Zbigniew Herbert, *Przesłanie Pana Cogito* [fragmenty]

Zbigniew Herbert, *Podróż* [fragment]

Wisława Szymborska, *Kobiety Rubensa*

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż podmiot liryczny, adresata lirycznego i sytuację liryczną w wierszu Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej *Miłość*. Napisz, jaki to typ liryki.

Ćwiczenie 2

Nazwij środki stylistyczne. Napisz, jaką funkcję pełnią w wierszach.

Cytat	Nazwa środka	Funkcja
„O rozdylnione, o nadmierne” W. Szymborska, <i>Kobiety Rubensa</i>		
„Oddzielili cię, syneczku, od snów, co jak motyl drżą” K.K. Baczyński, <i>Elegia o... [chłopcu polskim]</i>		
„malowali krajobrazy w żółte ściegi pożóg” K.K. Baczyński, <i>Elegia o... [chłopcu polskim]</i>		
„Niech przywróci mi wzrok słuch i mowę Niech jeszcze raz nazwie rzeczy i pojęcia Niech oddzieli światło od ciemności.” T. Różewicz, <i>Ocalony</i>		
„Pan tu nie stał, zwracam panu uwagę, że nigdy nie stał pan za nami murem, na stanowisku naszym też pan nie stał” S. Barańczak, <i>Pan tu nie stał</i>		

Cytat	Nazwa środka	Funkcja
„Nieszczęsne ochędóstwo, żałosne ubiory Mojej namilszej cory, Po co me smutne oczy za sobą ciągniecie? Żalu mi przydajecie.” J. Kochanowski, <i>Tren VII</i>		
„idź bo tylko tak będziesz przyjęty do grona zimnych czaszek do grona twoich przodków: Gilgamesza Hektora Rolanda” Z. Herbert, <i>Przesłanie Pana Cogito</i>		

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj tytuły podanych wierszy i zinterpretuj je. Napisz, co możesz z nich wywnioskować na temat treści wiersza.

Tytuł	Interpretacja
<i>Elegia o... [chłopcu polskim]</i>	
<i>Kobiety Rubensa</i>	
<i>Przesłanie Pana Cogito</i>	
<i>Tren VII</i>	
<i>Pan tu nie stał</i>	

Ćwiczenie 4

Napisz, w jaki sposób podany w nawiasie kontekst wpływa na znaczenie tekstu.

Utwór	Wyjaśnienie znaczenia kontekstu
Tadeusz Różewicz <i>Ocalony</i> (biograficzny)	
Zbigniew Herbert <i>Podróż</i> (filozoficzny)	
Krzysztof Kamil Baczyński <i>Elegia o... [chłopcu polskim]</i> (historyczny)	
Stanisław Barańczak <i>Pan tu nie stał</i> (społeczny)	

Ćwiczenie 5

Porównaj język wierszy *Elegia o... [chłopcu polskim]* Krzysztofa Kamila Baczyńskiego oraz *Ocalony* Tadeusza Różewicza. Zastanów się, z czego mogą wynikać opisane przez ciebie różnice.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, w jaki sposób zastosowana wersyfikacja wpływa na znaczenie tekstów *Trenu VII* oraz *Trenu VIII* Jana Kochanowskiego. Dopasuj właściwe odpowiedzi.

Tren VII

głęboki żal zostaje tu zastąpiony
tępy ból i smutkiem
wyrażonym jednostajnym
metrum

Tren VIII

zastosowano regularny
trzynastozgłoskowiec, wiersz ma
jednostajny, miarowy rytm

trzynastozgłoskowiec przeplata
się z siedmiozgłoskowcem; ta
nieregularność ma podkreślać
niepokój podmiotu lirycznego
i głęboki żal, który jest
spowodowany kontaktem
z rzeczami zmarłej córki

dominującym środkiem
stylistycznym jest przerzutnia,
która odbiega od tej
zastosowanej w pozostałych
utworach cyklu - urwane zdania
mogą naśladować załamujący się
głos cierpiącego po stracie córki
podmiotu lirycznego

Ćwiczenie 7

Napisz 6-7 zdań wstępu do analizy i interpretacji wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego
Elegia o chłopcu polskim.

Ćwiczenie 8

Postaw tezy interpretacyjne wyjaśniające sensy podanych wierszy.

Wiersz	Teza
Jan Kochanowski, <i>Tren VIII</i>	
Bolesław Leśmian, <i>Urszulka Kochanowska</i>	
Krzysztof Kamil Baczyński, <i>Elegia o... [chłopcu polskim]</i>	
Stanisław Barańczak, <i>Pan tu nie stał</i>	

Praca domowa

Napisz analizę i interpretację wybranego przez siebie utworu poetyckiego powstałego po roku 2000. Twoja praca powinna liczyć przynajmniej 250 słów.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Jak interpretować utwór poetycki krok po kroku

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;
9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- zinterpretuje fragmenty utworów poetyckich z różnych epok literackich;
- postawi tezy interpretacyjne;
- zredaguje analizę i interpretację wiersza.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel przed zajęciami informuje uczniów:

Dla doskonalenia własnych kompetencji poznawczych istotne jest samokształcenie, w tym (zgodnie z zapisami podstawy programowej języka polskiego) porządkowanie informacji w problemowe całości poprzez ich wartościowanie, syntetyzowanie poznawanych treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystywanie zdobytej wiedzy w swoich wypowiedziach (ustnych i pisemnych). W samokształceniu ważne jest również interpretowanie.

Prosi o zapoznanie się z treścią sekcji „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Uczniowie, na podstawie tekstów przeczytanych w domu, odpowiadają wstępnie na pytanie: Jak przygotować i napisać interpretację?

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z filmem. Nauczyciel może go wyświetlić na dużym ekranie, jeśli istnieje taka możliwość. Następnie uczniowie w parach określają cel interpretacji tekstów kultury.
2. Uczniowie wypowiadają się na temat tego, o jakich kryteriach weryfikacji mówi ekspert w obejrzanym filmie. Następnie charakteryzują dwie wybrane strategie interpretacyjne, o których wspomina w swoim wykładzie.
3. Uczniowie przechodzą do sekcji „Sprawdź się”. Nauczyciel dzieli klasę na kilkusobowe zespoły i przydziela zadania do wykonania (np. zespół I – ćw. 1 i 8, zespół II – ćw. 2 i 7, zespół III – ćw. 3 i 6, zespół IV – ćw. 4 i 5).

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz analizę i interpretację wybranego przez siebie utworu poetyckiego powstałego po roku 2000. Twoja praca powinna liczyć przynajmniej 250 słów.

Materiały pomocnicze:

- Krzysztof Biedrzycki, *Jak przygotować i napisać interpretację. Poradnik*, Warszawa 2014.

- Ryszard Nycz, *Wykładowi intertekstualności, w: Metodyka literatury*, tom 2, wybór i oprac. J. Pachecka, A. Piątkowska, K. Sałkiewicz, Warszawa 2002.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Film edukacyjny” do podsumowania lekcji.